

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • MARTIE 2024 • NR.3 (217)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Nerijus Maliukevicius, expert lituanian: **Noile media, inteligența artificială și rețelele sociale sunt, de asemenea, folosite drept instrumente pentru operațiuni maligne de dezinformare**
2. Editorial de Denis Cenușă, expert asociat la Centrul pentru Studii Est Europene din Lituania: **Narațiunile rusești și reziliența anti-dezinformare în Moldova**
3. Interviu colectiv cu experți din Republica Moldova, România, Ucraina: **Nu este dificil să identificăm țintele dezinformării: în 2024, președinta Maia Sandu va fi una dintre principalele ținte**
4. Analiză de Mădălin Necșuțu, jurnalist Balkan Insight: **Cum speculează Rusia inacțiunea și ezitarea în reglementarea online a dezinformării în Republica Moldova**

Știri pe scurt:

 Transportatorii moldoveni de mărfuri vor circula liber în Uniunea Europeană fără autorizații cel puțin până în decembrie 2025. Ministrul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Andrei Spînu, a semnat pe 26 martie prelungirea Acordului dintre UE și R. Moldova cu privire la transportul rutier de mărfuri împreună cu directorul pentru Transport Terestru la Comisia Europeană, Kristian Schmidt. Din anul 2023, serviciile de transport de mărfuri din Republica Moldova în UE și invers au crescut cu 15%, iar exporturile de mărfuri către statele membre ale UE au crescut de la 530,8 milioane dolari în iulie-septembrie 2022 la 675,1 milioane dolari în aceeași perioadă din 2023. Potrivit lui Spînu, prelungirea acordului înseamnă că nu va mai fi nevoie de autorizații speciale în UE, va crește importul și exportul în UE, Republica Moldova va deveni partener al Ucrainei în procesul de reconstrucție a țării, iar lanțurile logistice mai simple și mai eficiente.

 Curtea Constituțională a admis pe 26 martie sesizarea deputaților fostului Partid „Șor” și a declarat drept neconstituționale prevederile din Codul Electoral care interzic oamenilor afiliați lui Ilan Șor să candideze în cadrul scrutinelor electorale. Pe 4 octombrie 2023, Parlamentul a votat în lectura finală modificarea Codului Electoral. Potrivit documentului, persoanele care, la data pronunțării hotărârii Curții Constituționale privind declararea neconstituționalității unui partid politic, dețineau calitatea de membru al organului executiv sau care ocupau funcții electivă din partea partidului respectiv, nu vor putea fi alese în cadrul unor scrutine electorale. Restricția urma să fie aplicată pentru o perioadă de trei ani de la data pronunțării hotărârii Curții Constituționale privind declararea neconstituționalității partidului politic.

 Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) au semnat, pe 13 martie, un acord de împrumut în valoare de 30,8 milioane de euro pentru construcția liniei de înaltă tensiune Bălți-Suceava, care va interconecta energetic Republica Moldova și România. Pe lângă noua linie electrică aeriană Bălți-Suceava, va fi construită o stație electrică cu o capacitate de 400 kV la Bălți. O parte din bani va fi folosită pentru reabilitarea unor segmente ale rețelelor electrice de transport de pe teritoriul R. Moldova. De exemplu, vor fi înlocuite transformatoarele din stațiile electrice. Acest împrumut va acoperi 40% din suma totală a proiectului în valoare de 77 de milioane de euro. Un credit de 30,8 milioane de euro va acorda Banca Europeană de Investiții, iar 15,4 milioane de euro – Uniunea Europeană, ca grant.

New media și războiul informațional al Rusiei împotriva Moldovei înaintea alegerilor prezidențiale

Președinta Maia Sandu, alături de șefa Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, în cadrul unei întâlniri la Chișinău. Sursa-foto: Președinția Republicii Moldova

Operațiunile de dezinformare ale Rusiei în Republica Moldova vor spori în acest an pe fondul dorinței Kremlinului de a face tot ce îi stă în putință pentru a deraia Chișinăul de pe axul european. Anul acesta este unul crucial pentru Republica Moldova care va deschide negocierile pe capitole de aderare cu UE și va avea în același timp, în această toamnă, alegeri

prezidențiale și cel mai probabil și un referendum pentru integrarea europeană.

Moscova va arunca masiv în luptă toate armele sale de dezinformare și va pune la dispoziție sume considerabile prin actorii săi proxy, dar și direct, pentru a-și atinge obiectivul. Inteligența artificială va fi una dintre metodele ce vor fi folosite

cu precădere. Ca atare, cea mai vizată persoană a campaniei de denigrare va fi președinta Maia Sandu, văzut imagologic ca principalul vector pro-european de la Chișinău.

Scăderea popularității Maiei Sandu se răsfrânge automat și asupra partidului pro-european de guvernare în perspectiva alegerilor parlamentare ce vor

▶ avea loc în iulie 2025 și la care se așteaptă ca PAS să nu mai obțină peste 50 la sută din voturi ca să poată governa singur.

În acest context agitat, Republica Moldova continuă să aibă multe curențe la capitolul reziliență împotriva dezinformării. Deși a luat unele măsuri dure împotriva canalelor clasice de dezinformare formate din televiziuni, radiouri, dar și unele site-uri, totuși Chișinăul are încă mâinile legate în a legifera și activitatea pe social media, acolo unde Rusia și-a mutat narațiunile de propagandă anti-europeană.

Ezitățile autorităților sunt legate de percepția că ar putea cenzura libera exprimare, fapt ce conferă Rusiei teren prielnic pentru a-și intensifica propaganda pe zona de social media. Propaganda rusă funcționează la cote înalte în special pe *Telegram* și *TikTok* care au devenit pseudo-surse de informare alternative, dar de conținut facil de entertainment.

În prezent, cu ajutorul inteligenței artificiale, sunt create zeci de video-uri de tip „*deep fake*” (falsuri profunde – n.r.) care o țintesc predilect pe șefa statului. Ea este ironizată sub toate formele de propagandă rusă care încearcă să îi

scadă rating-ul politic pe cât se poate de mult înainte alegerilor prezidențiale. Pe acest fundal, canalele de *Telegram* ale propagandei rusești sunt pline pe astfel de video-uri și conținut denigrator la adresa Occidentului și a conducerii proeuropene de la Chișinău. Cum vor gestiona autoritățile toate aceste probleme rămâne de văzut. Ceea ce este sigur este că Rusia va lupta cu toate armele din dotare să scoată Republica Moldova de pe făgașul european și să o mențină în continuare într-o zonă gri și sub influența sa.

Mădălin Necșuțu

Noile media, inteligența artificială și rețelele sociale sunt, de asemenea, folosite drept instrumente pentru operațiuni maligne de dezinformare

Expertul lituanian în relații internaționale și în combaterea dezinformării, Nerijus Maliukevicius, a vorbit în cadrul unei interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre viziunea sa legată de cum Rusia acționează în Republica Moldova prin operațiuni specifice războiului hibrid. El a afirmat că Republica Moldova este pe calea cea bună și face eforturi considerabile pentru a deveni mai rezilientă și a oferit și câteva sfaturi autorităților de la Chișinău pentru a lupta cu fenomenul dezinformării. Puteți citi pe larg toate aceste detalii în interviul care urmează:

■ Cum vedeți Moldova din punct de vedere al rezilienței față de propagandă rusă în contextul în care este una dintre țările cele mai expuse războiului hibrid purtat de Federația Rusă în regiune?

■ Republica Moldova este una dintre țintele primordiale ale propagandei Kremlinului și dezinformare. Rusia încearcă să folosească toate pârghiile potențiale împotriva Republicii Moldova pe care le

FOTO: TV3.LT

consideră potrivite. Așadar, Rusia o face simultan prin operațiunile de influență clasice, care sunt influențate politic. Rusia încearcă, de asemenea, să folosească corupția ca pârghie de influențare a proceselor democratice din Republica Moldova.

Rusia folosește Rusia folosește în același timp cu operațiunile clasice de influență și toatecele operațiuni informaționale noi care evoluează constant. Una dintre

pârghiile pe care le folosește Federația Rusă în Republica Moldova este această filieră religioasă.

În același timp, Moscova folosește limba rusă în unele sfere pentru a-și promova narațiunile. Dar cu toate acestea, partea cea mai importantă este că Republica Moldova ia această provocare în serios. Și mai ales acum, Republica Moldova își sporește capacitățile de reziliență. Nu doar din zona societății civile, ci și guvernul

implementează măsuri destul de active, formulând și răspunsuri instituționale. Acest lucru este foarte important.

Bune practici din țările baltice

■ **Cum reușește Lituania să lupte și să abordeze propaganda rusă? Care sunt cele mai bune practici din țara dumneavoastră pe care Moldova le poate folosi și ea?**

■ Aș spune că probabil putem împărtăși partenerilor noștri din Moldova că cea mai bună abordare a acestui lucru este una complexă. Nu există niciun „glonț de argint” pentru a aborda propaganda Kremlinului.

Este exact ca o rețetă. Este o combinație de abordări și, de obicei, se numește „abordarea întregii societăți”, adică toată lumea se implică în construirea capacităților de reziliență.

Deci, este vorba despre mass-media care să fie un filtru eficient pentru monitorizarea și filtrarea campaniilor de dezinformare. Include de asemenea și organizațiile civice, care sunt foarte importante în dezmințirea inițiativelor. Este vorba și despre cadrul legal și de reglementare care trebuie implementat împotriva discursului instigator la ură și a folosirii, de exemplu, a instigării la propaganda de război.

Și cu siguranță, este vorba despre stratul guvernamental pe care trebuie să fie instituțiile în această luptă. Ei trebuie să lucreze eficient pentru a monitoriza și a contracara propaganda rusă. Deci, este o abordare pe mai multe straturi care este cea mai importantă. Și Moldova merge în această direcție cu inițiativele din țara dumneavoastră.

■ **Alegerile prezidențiale și parlamentare din Moldova vor avea loc anul acesta și anul viitor. Rusia este foarte interesată să deraieze Moldova de pe ruta europeană. Să ne așteptăm la o intensificare a acțiunilor Rusiei în acest sens în Moldova?**

■ Răspunsul este da, deoarece contextul pentru atacurile informaționale este

întotdeauna esențial. Alegerile sunt contextul potrivit din perspectiva rusă. Și mai ales pun presiune în astfel de timp. Așadar, cel mai important lucru este să fim pregătiți pentru orice potențiale campanii de dezinformare care au loc sau orice repetare, de exemplu, a acelor amenințări cu bombă care au fost prezente în regiunea noastră.

Ei pot viza ofițerii electorali cu aceste practici. Pot avea atacuri cibernetice. Astfel, este esențial să nu fii surprins în astfel de cazuri.

■ **Cum vedeți utilizarea inteligenței artificiale în dezinformare? Va folosi Rusia din ce în ce mai mult noile tehnologii pentru a intensifica operațiunile de dezinformare?**

■ Da cu siguranță. Ca în multe sfere, noile tehnologii pot fi utilizate pozitiv. Cu toate acestea, noile media, inteligența artificială și rețelele sociale sunt cuprinse în instrumentarul pentru operațiuni maligne de dezinformare. Putem vedea că există multe abordări.

Există această practică de creare de conturi și profiluri false, roboți și trolci. De exemplu, cineva poate folosi o voce sintetizată pentru a crea mesaje de dezinformare.

Programele text sunt învățate să creeze mesaje de dezinformare. Toate tehnologiile mai noi sunt întoarse împotriva noastră pentru această influență malignă. Această situație este incredibil de provocatoare: face ca aceste operațiuni să fie relativ ieftine și pot multiplica acest lucru la mai multe niveluri.

Cum pot fi reglementate rețelele sociale

■ **Cum vedeți eforturile UE de a reglementa utilizarea inteligenței artificiale, în special de către marile platforme de social media?**

■ Aceste eforturi sunt unul dintre punctele centrale ale agendei UE, cu adevărat

pentru a reglementa astfel de provocări, în primul rând legate de inteligența artificială în mod proactiv. Cel mai important lucru este să puneți aceste frâne în fața abuzului de tehnologie în scopuri rău intenționate. Așadar, acesta este punctul central.

■ **Ce se poate face pentru a modera Telegram și TikTok, unde Rusia găsește un teren fertil pentru a răspândi falsuri?**

■ Una dintre cele mai critice provocări este de a face companiile big-tech să fie mai atente la modul în care platformele lor sunt abuzate pentru dezinformare și discurs instigator la ură.

Dacă nu o fac ele, atunci guvernele le vor impune reglementări. Prin urmare, este nevoie pe cât posibil de autoreglementare. Dar, știți, nu sunt un optimist. Sunt un realist. Guvernele trebuie să intervină dacă companiile nu se mișcă în această direcție pozitivă.

Creșterea comunicării în limba engleză

■ **Ce sfaturi le puteți da autorităților moldovenești despre cum pot aborda mai bine propaganda rusă în țară? Ce pot face mai mult autoritățile moldovenești în această situație?**

■ Dacă mi s-ar cere să dau un sfat anume, aș spune autorităților moldovenești să se concentreze mai mult pe competențele de limba engleză în comunicarea lor. În multe privințe, regiunea noastră este blocată într-o situație în care nu putem comunica: suntem blocați în mediul media rusesc.

În multe cazuri, în afară au loc bătălii informaționale și lupte de propagandă rusă. Ei încearcă să discrediteze politicile noastre, realizările noastre în revistele în limba engleză prin *Russia Today* și alte instrumente. Trebuie să ne creăm abilitățile în limba engleză. Și pentru a utiliza acest lucru mai eficient și mai proactiv

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

Narațiunile rusești și reziliența anti-dezininformare în Moldova

*Editorial de Denis Cenușă,
expert asociat la Centrul pentru
Studii Est Europene din Lituania
și al Expert-Grup*

Controlul asupra mesajelor care alimentează spațiul media, și indirect gândirea colectivă la nivel de societate, se impune ca element critic al securității naționale, fără de care viabilitatea unui stat este sub amenințarea interferențelor externe. Actualele perturbații geopolitice, care se accelerează din cauza agresiunii militare ruse împotriva Ucrainei, amplifică „puterea informației”. Pe acest fond de instabilitate se intensifică și războiul narațiunilor geopolitice, al cărui caracter transfrontalier vizează în principal statele care au ales să se poziționeze de o parte sau de alta a baricadelor geopolitice. În acest context, decizia Moldovei de a se alinia cu Ucraina în războiul său de apărare împotriva agresiunii militare ruse s-a soldat cu amplificarea acțiunilor de dezinformare, în mare parte preexistente, împotriva conducerii moldovenești și a relațiilor acesteia cu propria populație.

Anterior, timp de peste trei decenii, Moldova s-a confruntat indirect cu dezinformarea rusească. Datorită legăturilor sale post-sovietice cu spațiul informațional rusesc aceasta a rămas conectată la fluxul informațional pe care propaganda de stat de la Moscova îl furniza publicului rus. Ulterior, mediul public moldovenesc a devenit ținta narațiunilor rusești printr-un discurs adaptat specificului

politic și societal autohton. Nivelul actual de dezinformare rusească se extinde dincolo de intenția de a manipula dinamica politicii interne moldovenești. Narațiunile geopolitice care servesc strategiilor revizioniste ale Rusiei vizează Moldova și alte țări pe care aceasta vrea să le păstreze în sfera sa de influență contrar dinamicii transformatoare a procesului de aderare la UE.

Unele teme de dezinformare rusească în Moldova

Dezinformarea rusească în Moldova variază și este completată de producția locală de narațiuni geopolitice, care se pliază pe temele de discuție concepute pe teren rusesc. Adesea, narațiunile care deservește interesele rusești exploatează atât ramificațiile socio-economice ale războiului din Ucraina, cât și competiția internă dintre actorii

politici moldoveni bazată pe orientarea externă a țării. Caracterul geopolitic al luptelor politice este agravat de gradul considerabil de polarizare a societății.

Printre subiectele sensibile atinse de Rusia cu potențial exploziv pentru unitatea națională din Moldova se numără problematica minorităților vorbitoare de limbă rusă. Diplomații ruși lansează acuzații cu privire la pretinsa nerespectare a drepturilor populației de limbă rusă de către autoritățile moldovenești, care ar prelua practici antirusești din Ucraina. O astfel de narațiune urmărește să discrediteze Moldova prin asocierea acesteia cu Ucraina. Cea din urmă este demonizată de propaganda rusă pentru că aplică măsuri de contracarare a amenințărilor hibride rusești, care exploatează apartenența lingvistică a unor segmente societale ucrainene la spațiul civilizațional râvnit de Rusia.

Un alt domeniu în care se manifestă dezinformarea rusească este agenda de integrare europeană a Moldovei. Narațiunea rusă alimentează percepția că la aprobarea negocierilor de aderare pentru Moldova (și Ucraina) nu ar fi fost respectate întocmai criteriile tehnice ale UE. Acest argument își propune să prezinte procesul de aderare în care este antrenată Moldova drept un act politic nemeritat. Cu aceeași tonalitate, Moscova atacă alinierea parțială a Chișinăului la sancțiunile UE. Acest lucru este prezentat ca ceva dăunător relațiilor bilaterale dintre statul moldovenesc și Rusia, ceea ce ar mai fi și contrar intereselor naționale ale populației din Moldova. Adicional, canalele diplomatice ruse descriu Moldova drept „o altă victimă” a războiului hibrid purtat de Occident împotriva Rusiei, propagând în continuare mesajul că factorii de decizie de la Chișinău s-ar conduce după o agendă externă.

Multitudinea narațiunilor belice rusești împotriva Moldovei s-ar fi simțit mai puțin alarmantă dacă actuala politică externă a Rusiei nu s-ar fi bazat pe principiul răzbunării și al revizionismului.

Narațiuni geopolitice „Made in Moldova”

Pe lângă narațiunile venite din Rusia, există și mesaje geopolitice care decurg din discursul politic modelat de politicienii moldoveni care nu se sfiesc să se asocieze cu Rusia. Cele mai ilustre două exemple sunt liderul Partidului Socialiștilor și fostul președinte al Moldovei, Igor Dodon, și omul de afaceri fugar, Ilan Șor. Aceștia emit narațiuni care au un nivel ridicat de proximitate cu dezinformarea rusească îndreptată spre Moldova și împotriva actualei guvernări.

Atât Igor Dodon, cât și Ilan Șor manifestă o atitudine protectoare față de dialogul strategic al Moldovei cu Rusia. În declarațiile sale, liderul Socialiștilor pledează pentru reluarea relațiilor de prietenie cu Rusia, în special în domeniul comercial. Mai mult ca atât, Dodon o critică pe actuala președintă Maia Sandu pentru poziția sa antirusească, pe care o califică drept nereprezentativă pentru populație. Ilan Șor dă dovadă de o retorică pro-rusă mai robustă, arătându-se un susținător ferm al aderării Moldovei la Uniunea Economică Eurasiană.

Acești politicieni moldoveni oglindesc și discursul anti-UE al Moscovei. Ilan Șor propagă ideea că aderarea la UE va înrăutăți situația țării, provocând „mai multă sărăcie, foamete și sclavie”. Chiar dacă Dodon utilizează un limbaj mai moderat, el promovează narațiunea potrivit căreia ambasadorii occidentali/europeni ar tolera politicile controversate implementate de guvernul de la Chișinău.

Capacitățile preventive și gândirea critică ca modalități de a dezarma dezinformarea rusească

Pentru a gestiona mai eficient riscurile care decurg din dezinformarea dirijată de Rusia, actorii statali și reprezentanții societății civile și mass-media trebuie să investească în mecanisme de reacție și prevenție prin construirea unui cadru informațional-public care să încurajeze gândirea critică.

În domeniul măsurilor de reacție, la nivelul rețelelor sociale, trebuie instituite sisteme de alertă rapidă. Acest lucru ar permite crearea unui zid primar de protecție care să rețină narațiunile maligne. Sunt necesare reacții imediate pentru a opri răspândirea unor astfel de narațiuni. Aceasta presupune raportarea surselor de diseminare, atât la nivelul platformelor, cât și al conturilor personale care participă

la procesul de răspândire. În acest fel poate fi atenuată contaminarea spațiului public și a mass-media cu narațiuni menite să perturbe ordinea publică. Sub nicio formă utilizarea acestor proceduri nu trebuie să descurajeze libertatea de exprimare sau să pericliteze dreptul la proteste pașnice.

Consolidarea rezilienței societale prin dezvoltarea capacității de a gândi autonom și critic este o investiție pe termen lung împotriva dezinformării, fie că cea din urmă este generată intern sau extern. În contextul agendei europene, comunicarea obiectivă cu privire la beneficiile și neajunsurile integrării europene este esențială pentru stimularea gândirii critice și minimizarea sau chiar neutralizarea impactului operațiunilor de dezinformare.

Concomitent, sunt necesare campanii informaționale dedicate rezilienței societale în domeniul combaterii dezinformării pentru diferite medii sociale, care să implice cetățeni de diferite vârste, caracteristici educaționale, ocupații profesionale, limbi și etnii. Concentrarea exclusivă pe una sau două categorii demografice, precum vorbitorii de limbă rusă sau populația din afara Chișinăului, riscă să producă „puncte oarbe” care ar putea fi exploatate în cadrul operațiunilor de dezinformare inițiate de Rusia și simpatizanții săi politici aflați în Moldova sau peste hotarele acesteia.

Soluția durabilă de a proteja Moldova de riscurile dezinformării rusești constă în capacitatea instituțiilor statului de a stabili un soi de „contract anti-dezinformare” apolitic cu populația, bazat pe interesul public și strategic al țării. Reziliența societală în domeniul consumului de informație s-ar putea datora valabilității continue a respectivului „contract”, indiferent de alternanțele politice interne și schimbările geopolitice regionale.

Nu este dificil să identificăm țintele dezinformării: în 2024, președinta Maia Sandu va fi una dintre principalele ținte

ANGELA GRAMADĂ

VICTOR GOTIȘAN

VICTORIA OLARI

MARIA ADVEEVA

Am stat de vorbă cu patru experți care activează în Republica Moldova, România și Ucraina și care cunosc și studiază îndeaproape fenomenul „deep fake” [fals profund – n.r.] pentru a încerca să înțelegem cât mai bine acest fenomen nociv care devine tot mai uzitat în Republica Moldova. Video-urile de tip deep fake încep să o aibă o priză tot mai mare la public. Fenomenul devine și mai periculos în fața alegerilor prezidențiale și a referendumului care vor fi organizate anul acesta, precum și a celor parlamentare de anul viitor. Viitorul european al Republicii Moldova depinde mult de capacitatea de a lupta, dar și de reziliența statului împotriva dezinformării. Vă invităm să citiți integral scurtele interviuri cu experții Angela Gramadă, Victor Gotișan, Victoria Olari și Maria Adveeva.

Angela Gramadă,
directoarea
think tank-ului
Expert for
Security and
Global Affairs
(ESGA) de la
București

■ Se vorbește foarte mult despre folosirea inteligenței artificiale în scopuri de dezinformare. Am văzut la finalul anului trecut și acum la început de an aceste video-uri de tip *deep fake* care o țintesc în special pe doamna președintă Maia Sandu. Să ne așteptăm la un an dificil din punct de vedere al dezinformării în legătură cu aceste două scrutine?

■ Majoritatea noilor tehnologii, care apar la un moment dat pe piață, au drept obiectiv inițial să satisfacă niște nevoi. Doar că nu toate nevoile au obiective nobile. Nimerind în mâinile persoanelor nepotrivite, acestea devin instrumente care sunt folosite inclusiv împotriva oamenilor.

Inteligența artificială nu este o excepție și deja ne dăm foarte bine seama despre acest lucru. Problema o constituie însă cât de mult ne dorim să înțelegem anumite lucruri și cât de multe eforturi facem pentru a observa anumite detalii, inclusiv pe acelea care profită de neatenția sau dezinteresul nostru.

■ În condițiile în care astfel de falsuri se înmulțesc constant, pot fi ele

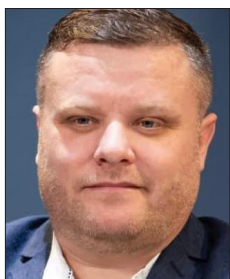
sanctionate în vreun fel de către autoritățile din Republica Moldova?

■ Am văzut acele materiale video în care este utilizată ilegal fața președintei. Nu știu ce m-a impresionat mai mult: faptul că a fost de o calitate foarte proastă sau faptul că autorii nu au fost sancționați? Pentru mine este importantă această parte de sancțiune. Dacă ea va fi omisă, atunci inteligența artificială va deveni parte a instrumentariului folosit împotriva societății per ansamblu, nu în beneficiul său.

Și atunci va deveni foarte periculoasă pentru că se va multiplica tentația de a atinge obiective fără a mai ține cont de prejudiciile iremediabile pe care le poate aduce un asemenea fapt. Nu ne referim aici la folosirea unor detalii personale, precum față sau voce, ne

referim aici la transmiterea unor mesaje false și în consecință la daune pe termen lung pentru buna reputație a persoanei implicate fără voia ei în asemenea forme de promovare a dezinformării.

Spirala dezinformării în campaniile electorale

Victor Gotișan,
expert media

■ Republica Moldova este constant o țintă a propagandei și falsurilor, în special în timpul campaniilor

electorale. Să ne așteptăm cu predilecție la înmulțirea unor astfel de dezinformări cu ocazia alegerilor prezidențiale de anul acesta, dar și a alegerilor parlamentare de anul viitor?

■ În Republica Moldova, dar nu numai, cele mai prolifere perioade în care nivelul dezinformării și falsurilor crește sunt cele electorale și cele de crize.

Anii 2024 și 2025 sunt ani electorali pentru Republica Moldova. Prin urmare, în curând vom intra într-un vârtej al dezinformării, dacă nu cumva am intrat deja. Nu este dificil să identificăm țintele dezinformării: în 2024, în contextul alegerilor prezidențiale, președinta Maia Sandu va fi una dintre principalele ținte.

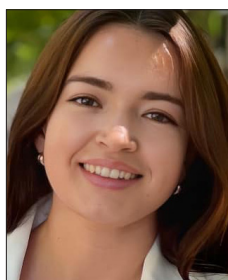
În contextul alegerilor parlamentare din 2025, PAS și implicit integrarea europeană vor fi principale ținte ale dezinformării. Este evident că *deep-fake-urile* vor deveni principala armă a celor care vor să dezinformeze, dat fiind că acestea sunt mai sofisticate și mai subtile, având un impact mai puternic.

■ De asemenea, combaterea lor necesită mai mult efort, timp și resurse. Ce putem face în această situație?

■ Ar trebui să ne mobilizăm cu toții - jurnaliști, experți, instituții media, etc. - pentru a contracara dezinformarea și *deep-fake-urile* încă de la început, înainte ca acestea să fie rostogolite prin diverse canale și să prindă rădăcini.

În paralel, dezvoltarea gândirii critice și alfabetizarea media în rândul societății trebuie să devină prioritate pentru toți - instituții ale statului, comunitatea media, comunitatea IT și cea creativă, etc. Or, fără reziliență, Moldova nu va putea construi o democrație autentică și puternică.

Abordări diferite în dezinformare pe diverse platforme de socializare

Victoria Olari,
asistent de cercetare la Laboratorul de cercetare criminalistică digitală al Consiliului Atlantic, cu sediul în Moldova

■ Cum vedeți folosirea inteligenței artificiale în scop de dezinformare, mai ales în acest an în care avem alegeri prezidențiale și probabil un referendum pentru integrarea în UE?

■ Cred că fenomenul se va intensifica în acest an pentru că am intrat în campania electorală. Ceea ce am văzut noi anul trecut a fost, în opinia mea, mai mult

o testare a terenului. Au încercat să vadă cum va reacționa publicul și, de asemenea, se testează și tehnologia recentă care avansează foarte rapid.

Acum, noi avem deja „*deep fake-uri*” care pot fi generate cu un prompt-text și nu mai trebuie să editeze mecanic un astfel de video de tip *deep fake*. Există riscul ca în acest an tehnologia să avanseze atât de mult încât va fi greu să deosebești un video normal de un un *deep fake*.

Scopul general al unor astfel de video-uri este să submineze încrederea în democrație și mass-media. Pentru asta, cei care manipulează folosesc grupuri de audiență format din oameni care sunt mai sceptici, care nu cred în media clasică și caută un refugiu în *Telegram*, *TikTok* sau alte surse „alternative” de informare.

Acești oameni cred că media și „guvernul global” cumva mai degrabă îi dezinformează și tind să creadă astfel de surse. În plus, mai este tendința că oamenii ignoră sau chiar încurajează prejudiciul acesta cauzat de *deep fake*, mai ales când astfel de video-uri sunt direcționate către oamenii care lor nu le plac, sau rivalii politici.

Chiar dacă acești oameni sceptici înțeleg logic că este un fals, un *deep fake*, ei tind oricum să-l distribuie și să-l disemineze cumva, știind bine că acesta o să afecteze persoana vizată în acest video.

■ Se poate face ceva legislativ, prin emiterea unei legi care să reglementeze cumva pedepsirea celor care pe cei care fac *deep fake-uri* cu ajutorul inteligenței artificiale?

■ Problema este că în momentul de față piața media nu este reglementată în acest sens. Am văzut că acum, la nivelul UE, se discută o lege privind folosirea inteligenței artificiale. Din ce am citit, UE încearcă să convingă

rețelele sociale sau platformele sociale să intervină până a apărarea video-urile pe platformele lor. Cum va să filtreze astfel de conținut creat cu ajutorul inteligenței artificiale ca să nu reacționeze post-factum, după ce au fost publicate. De exemplu, așa cum este acum pe Twitter/X: întâi se postează și apoi cineva poate pune un comentariu la un astfel de video și să-l semnalizeze că ar fi un deep fake.

Dar prevederea din legea UE privind inteligența artificială trebuie să prevină astfel de cazuri până a fi publicate. Nu știu însă cât de realist este ca acest lucru să fie implementat în condițiile legislației Republicii Moldova, dar cel puțin la nivelul UE știu că aceste reguli sunt mai stricte.

Este destul de greu, chiar și acum e greu să ajungi la companiile Big Tech, pentru ca ele să reacționeze. Chiar și în cazul cu Ilan Șor, noi anul trecut investigasem o fabrică din asta de trolli/comentatori ai lui Ilan Șor și identificasem o bază destul de mare de conturi false care comenta cumva de tipul *copy-paste*.

În acest caz, Facebook-ul a reacționat, dar foarte târziu, după ce acel fapt s-a consumat.

Mai există o chestiune legată de paginile pe care le suspendă sau le dezactivează. Dacă cei care dezinformează investeau înainte în construirea unei istorii a conturilor, ca să pară credibile, acum s-a trecut la un tip de informații de tip „fast-food”. Acum paginile acestea sunt goale, dar le pun pe sponsorizare. Apoi sunt închise, după care sunt deschise altele și tot așa.

Din experiența mea anterioară în cercetarea unor astfel de conturi false, într-adevăr, multe erau din Thailanda sau aveau oricum un profi asiatic. Ei ascund astfel de chestiuni,

dar ele se păstrează cumva în arhiva paginii și le poți identifica la o căutare mai atentă. Dar am mai descoperit și unele pagini care erau create în Turcia.

Chiar recent am descoperit un cont de *TikTok* care are peste 30 de videoclipuri cu Maia Sandu de tip *deep fake* generate cu ajutorul inteligenței artificiale. Spre deosebire de *Telegram*, acolo unde sunt video-uri cu Maia Sandu prezentând mesaje politice, pe *TikTok*, de exemplu, Maia Sandu apare în timp ce cântă sau dansează, cu caracter distractiv. Un astfel de conținut a fost apoi dublat și pe un canal de *YouTube*.

Diferența este că pe *TikTok*, față de *Telegram*, pe prima rețea de socializare astfel de conținut este marcat ca fiind unul generat cu ajutorul inteligenței artificiale.

Similitudini în Ucraina

Maria Avdeeva, expertă ucraineană în comunicații strategice și securitate, specializată în combaterea dezinformării.

■ Care este opinia Dvs. legată de utilizarea inteligenței artificiale în realizarea de videoclipuri de tip *deep fake* de către propaganda rusă? În Republica Moldova, este un fenomen din ce în ce mai utilizat.

■ Da, acesta este și un fenomen semnificativ și în Ucraina. Există mai multe exemple despre modul în care folosesc *deep fake-urile*, atât pentru a realiza videoclipuri false cu conducerea militară, spunând ceva anume sau alte

figuri politice din Ucraina.

Există cazuri în care diverși farseuri [prankeri -n.r.] telefonează conducerii politice a Ucrainei folosind tehnologia *deepfake*. Ambele metode de *deep fake* folosesc aceeași voce și imagine. Așa că arăta ca un apel tipic Zoom, dar s-a aflat ulterior că imaginea folosită a fost generată de inteligența artificială.

■ **Vedeți Rusia ca țară care va dezvolta pe viitor astfel de tehnici? Vor fi folosite ele în cadrul războiului hibrid?**

■ Da, acest fenomen este în creștere, iar Putin a spus adesea că investesc resurse vaste în dezvoltarea acestor tehnologii. Trebuie să fim conștienți că această tehnologie va fi folosită mai activ. Este o amenințare reală pentru că, mai ales în crize, combinate cu atacurile asupra infrastructurii critice, atacurile cibernetice vor fi o problemă uriașă.

Ucraina a suferit recent cel mai important atac cibernetic asupra operatorului nostru de telefonie - Kyivstar - la sfârșitul anului trecut.

A fost cel mai important atac cibernetic pe care l-a experimentat vreodată Ucraina, ducând la oprirea a aproximativ o treime din telefoanele mobile ucrainene. Așa că imaginați-vă că se întâmplă ceva critic și că există un atac asupra operatorului de telecomunicații, iar oamenii nu au acces la internet. Apoi, ei nu pot verifica informațiile. După aceea, Rusia poate folosi niște videoclipuri *deep fake* pentru a transmite diverse mesaje.

Acesta este un scenariu real care ar putea fi văzut, deoarece rușii au dezvoltat deja instrumente pentru astfel de acțiuni.

■ **Vă mulțumim!**

Analiză: cum speculează Rusia inacțiunea și ezitarea în reglementarea online a dezinformării în Republica Moldova

Mădălin Necșuțu

Fenomenul falsurilor profunde, denumite generic în limba engleză drept „deep fake” este doar vârful aisberg-ului acțiunilor de dezinformare și folosește cea mai nouă tehnologie gândită de inteligența artificială. Beneficiul utilizării inteligenței artificiale la scară largă este incontestabil, dar în ceea ce privește acțiunile maligne va mai trece mult timp prin care reglementarea uzității acesteia să nu fie făcută și în scopuri nocive.

Republica Moldova este departe încă de a-și fi obținut un grad decent de reziliență împotriva dezinformării pe fundalul unui bombardament zilnic al propagandei ruse din cadrul războiului hibrid agresiv pe care Rusia îl duce împotriva Chișinăului. Scopul central este deraierea Republicii Moldova de pe axul european și instalarea unui regim obedient Moscovei care ar crea un avantaj mare Rusiei în contextul războiului din Ucraina.

Tocmai din atfel de considerente Rusia își va spori capacitățile direct, sau prin agenții său proxy, de a produce conținut pe rețele de socializare cu ajutorul inteligenței artificiale care să conducă la obstrucționarea în primă fază și apoi scoaterea Republicii Moldova din parcursul său european și ratarea de către Chișinău a ferestrei de oportunitate care i se deschide în față în prezent.

Ținta va fi din nou locomotiva imagologică în plan politic a aderării Republicii Moldova la UE – președinta Maia Sadu care ținește un al doilea mandat prezidențial și astfel consolidarea poziției sale ca principal vector de imagine pro-european. Moscova știe acest lucru foarte bine și va depune

eforturi considerabile pentru a curma acest scenariu care nu îi este deloc favorabil.

Rusia a anunțat prin vocea liderului de la Kremlin, Vladimir Putin, că va continua să dezvolte inteligența artificială și folosirea acesteia. „Inteligența artificială este foarte importantă aici, trebuie să ne asigurăm că suntem competitivi în acest domeniu”, a spus Putin în discursul său anual către națiune din 29 februarie.

Pe de altă parte, Comitetul de Informații al Ucrainei a precizat recent că Rusia va încerca să sporească efectul campaniilor de dezinformare din Ucraina, dar nici Moldova nu va fi ocolită. „Rusia a cheltuit aproape 250 de milioane de dolari pentru răspândirea sentimentului anti-ucrainean doar pe platforma Telegram. Bugetul total al operațiunii s-a ridicat la un astronomic de 1,5 miliarde de dolari. Aceasta este cea mai scumpă „acțiune” a serviciilor speciale rusești din istorie”, scrie sursa citată.

Moldova, poligon de testare

În ultimele luni, prezența video-urile *deep fake* pe conturile rețelelor de socializare

din Republica Moldova s-au înmulțit exponențial, potrivit unei investigații jurnalistice recente publicate de Expert-Grup.

Totul a început pe Telegram, pe data de 5 noiembrie 2023, cu două zile înainte de alegerile locale în contextul scoaterii în afara legii a Partidului Șansa, controlat de oligarhul fugar Ilan Șor. Acesta era primul videoclip *deep fake* realizat cu ajutorul inteligenței artificiale ce avea să consacre începutul unei noi ere în zona dezinformării în Republica Moldova.

Videoul în cauză prezenta imaginea Maiei Sandu reprodușă fidel și foarte convingător cu ajutorul inteligenței artificiale care vorbea despre „situația dezastruoasă” din țară și „îngroparea democrației”. Ea chema astfel electoratul să voteze candidatul Partidului „Renaștere”, un alt partid controlat de Ilan Șor, în timp ce pe fundalul sonor al clipului se aude imnul Partidului Șansa.

Video-ul *deep fake* a circulat pe platforma Facebook/META pentru mai multe zile, inclusiv ziua alegerilor locale din 5

noiembrie, iar postarea a fost una plătită cu circa 2.500 de euro de pagina „Moldova prietenoasă”. Video-ul s-a viralizat rapid și a ajuns la circa un milion de privitori, aproape jumătate din populația Republicii Moldova.

Chiar dacă a fost raportată, demontarea acestui fals a durat câteva zile și astfel Facebook nu a oprit-o de tot, iar video-ul *deep fake* a continuat să ruleze pe platforma amintită, și s-a viralizat și pe *Telegram* și *TikTok*. Ulterior, chiar în ultimele zile ale anului trecut a fost deschis canalul Sandu Oficial pe *Telegram* care a început să fie inundat de aceste video-uri *deep fake* sub formă de parodie. Până în prezent, pe acest canal, au fost publicate nu mai puțin de 24 de astfel de video-uri în limba română și limba rusă în care se încearcă ironizarea Maiei Sandu.

Lipsa unei legislații de reglementare pe online

Problema constă și în vidul legislativ care nu reglementează încă activitatea online. Legiutorii sunt timorați de faptul că ar putea fi acuzați de cenzură, fapt ce împiedică elaborarea unei legi coerente împotriva elementelor de război hibrid pe care le suportă în prezent Republica Moldova.

Republica Moldova nu are încă o legislație care să permită sancționarea falsurilor, cu atât mai mult a *deep fake-urilor*. În mai 2023, președinta Maia Sandu a anunțat formarea Centrului Național de Apărare Informațională și Combateră a Propagandei care la un an de la anunț încă nu funcționează efectiv. Totul în contextul a doi ani deja de război la granițele Republicii Moldova, unde se

înregistrează o recrudescență a invaziei militare ruse în Ucraina.

Președinta Maia Sandu a avertizat în repetate rânduri că inteligența artificială folosită în scopuri de dezinformare ca unul dintre cele mai mari pericole în viitoarele campanii electorale, iar acest lucru se observă deja cu ochiul liber.

„În contextul războiului hibrid împotriva Moldovei și a conducerii sale democratice, imaginea șefului statului a fost folosită prin falsificarea imaginii și a sunetului. Scopul acestor imagini false este de a crea neîncredere și dezbinare în societate, în consecință, de a slăbi instituțiile democratice din Moldova”, a precizat Administrația Prezidențială la finele anului trecut, după eliberarea în spațiul public a unui nou video *deepfake* ce a avut-o ca protagonistă pe șefa statului.

Republica Moldova nu are încă o lege care să legitimeze conținut online, iar dezbaterile se duc între a opri manipularea și propaganda versus cenzură. Totuși lipsa unor acțiuni pe zona de online, mai ales în timp de război, poate avea efecte devastatoare privind populația și expunerea ei la propaganda unor actori maligni din exterior.

În plin război în țara vecină, clasa politică de la Chișinău încă nu găsește soluții la această amenințare extrem de mare în scopul reglementării mediului online și stoparea propagandei ruse care s-a mutat de pe media clare în rețele de socializare din online, cu precădere pe *Telegram* și *TikTok*, dar și pe *Facebook*, acolo unde de multe ori reacția tardivă produce aproape aceleași efecte.

Serviciul de Informații și Securitate (SIS) trage semnale de alarmă consistente privind faptul că fenomenul folosirii inteligenței artificiale cu scopuri maligne este în plină ascensiune, mai ales pe fondul alegerilor care vor avea loc în acest an în întreaga lume.

Potrivit SIS, este imperativă elaborarea unui cadru normativ ce vizează reglementarea conținutului generat de IA (aspect problematizat și la nivel UE), în vederea depistării și prevenirii distribuirii în spațiul informațional a conținutului malign. Instituția este de părere că atât alegerile prezidențiale din Republica Moldova, cât și referendumul anunțat vor fi ținte ale actorilor cibernetici, cu scopul de a perturba procesele democratice și a ancora țara în spațiul de influență a Rusiei.

Și experții media și cercetătorii fenomenului dezinformării sunt de părere că astfel de manipulări nu sunt suficient pedepsite și astfel indirect încurajate pentru a fi amplificate pe rețele de socializare.

În prezent, în Republica Moldova, se duce o luptă acerbă pentru „inimile și mințile” cetățenilor, iar inacțiunea promptă și foarte hotărâtă a autorităților poate duce la atingerea obiectivelor primordiale ca drumul european să fie curmat de actori externi și interni maligni care nu își doresc o societatea de tip democratic, ci un stat semi-eșuat în care domnia legii să nu existe. Astfel grupările criminale să spolieze pe intern în continuare resursele și așa extrem de sărace ale țării, iar actorii externi să țină Republica Moldova ca zonă gri de tip tampon între Occident și Federația Rusă.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).